

Lausunto

8.6.2022

VN/23566/2021
VN/23566/2021-TEM-34

Sosiaali- ja terveysministeriö

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto. Lausuntopyyntö mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Esitysluonnokseen liittyy muutoksia mainittujen lakien lisäksi mielenterveyslakiin, päihdehuoltolakiin, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annettuun lakiin, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettuun lakiin, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annettuun lakiin, huumausainelakiin, Vankiterveydenhuollonyksiköstä annettuun lakiin, siviilipalveluslakiin ja henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annettuun lakiin.

Lausunnot on pyydetty jättämään lausuntopalvelu.fi –palveluun. Lausunto rakentuu vastauksista esitettyihin kysymyksiin, joiden osalta valitaan jokin annetusta vaihtoehdoista. Vastausta on mahdollisuus perustella sanallisesti. Lisäksi on mahdollisuus antaa vapaamuotoisia kommentteja ja esittää yksilöityjä säädösmuutosehdotuksia.

Hallituksen esityksen tavoitteena on parantaa mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta, laatua ja tarpeen mukaisuutta sekä vahvistaa asiakkaan oikeuksia saada yhdenvertaisesti tarvitsemiaan palveluja kaikissa ikäryhmissä. Esityksen tavoitteena on myös selkeyttää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutoimintaa siten, että se mahdollisimman hyvin loisi edellytykset jatkaa kehittämistyötä tulevilla hallituskausilla.

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto on suppea, koska siinä pitäydytään työllisyyteen ja työllistymisen tukemiseen liittyvissä teemoissa. Yleisenä kommenttina voidaan todeta, että tehdyt muutosesitykset ovat hyvin perusteltuja ja niillä voi olla positiivisia vaikutuksia myös asiakkaiden työmarkkina-asemaan.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa hallituksen esityksen yksittäisiä säännöksiä koskeviin kysymyksiin pääasiassa 'ei kommentoitavaa'.

Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Työ ja elinkeinoministeriö katsoo, että sosiaalihuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta on riittävä ja tarkoituksenmukainen.

Pykäläkohtaisten ja yksittäisten säännösten osalta työ- ja elinkeinoministeriö lausuu seuraavasti.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Työ- ja elinkeinoministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 32
00023 Valtioneuvosto

Aleksanterinkatu 4
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 1606 2160
+358 9 1606 2160

kirjaamo.tem@gov.fi
www.tem.fi

2a§ Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut.

Pykälä tuo kootusti esille myöhempien pykälien tarkoituksen. Tuodaan hyvin esille tarve vastata asiakkaan tarpeisiin ja asiakkaan edun turvaaminen. Perusteluissa tuodaan laajasti erilaisin esimerkkitalanteiden valossa esille se, että mainittujen seikkojen selkeä sääntely on tarpeen ja miten selkeytetään palvelun saantia ja järjestämistä.

7 a § Yhteisösosiaalityö.

Kaiken kaikkiaan 7a § on tarkoituksenmukainen ja sen avulla voidaan edistää ja kehittää sosiaalihuollon sisältöä ja toimintoja sekä palveluja.

Pykälä on toimijoita velvoittava, joten on odotettavissa, että toimintatavat yhtenäistyvät ja tehtävien resursoinnista huolehditaan nykyistä paremmin. Esityksessä on monipuolisesti taustoitettu nykytila ja tuotu esille toimintamallin hyötyjä ja käyttömahdollisuuksia. Samoin se, että osana yhteisösosiaalityötä tai osana muita palveluita tulisi järjestää etsivää työtä, on kannatettavaa. Erityisesti tavoite tunnistaa tuen tarpeessa olevia ihmisiä ja ohjata heitä palvelujen piiriin, on omiaan auttamaan myös eri syistä työvoimapalveluiden piiristä syrjään jättäytyviä tai niihin heikosti kiinnittyviä. Työ- ja elinkeinoministeriön mielestä on syytä selventää, onko etsivä työ sosiaalitoimen oma palvelu vai tarjoaako etsivää työtä tekevä taho palvelua asiakkaalle. Toimintaa organisoitaessa ja siitä säädetäessä voisi pohtia, voiko etsivää työtä tekevä taho tarjota palvelua asiakkaalle hänen jonottaessa sosiaalityön palveluun. Palvelujärjestelmän tulisi kyetä ottamaan vastaan etsivää työtä tekevän tahon saattamia asiakkaita, muuten asiakkaat jäävät etsivää työtä tekevän tahon kannateltavaksi palveluiden ulkopuolelle.

On tuotu esille, että edellä kuvattujen tehtävien järjestämisessä voidaan vahvistaa julkisen palvelujärjestelmän yhteistyötä niin kutsuttujen kolmannen sektorin toimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Hallituksen esityksessä on aiheellisesti todettu, että etsivän työn tai yhteisösosiaalityön toimeenpano lisäisi hyvinvointialueiden kustannuksia. On kuitenkin syytä pitää mielessä tehtävän vaativuus ja osaamiskysymykset, ettei yhteistyötä lähdetä rakentamaan ainoastaan kustannussäästöjen tavoittelun tarkoituksessa.

7b§ Mielenterveyden edistäminen

Pykälä tuo hyvin esille kaikkia asiaan liittyvät lait. Pykälässä veloitetaan hyvinvointialue ja kunnat yhteistyössä kehittämään niin sanottua ennalta ehkäisevää työtä. On tärkeää, että säännöksen toimeenpanossa nähdään asian tärkeys ja yhteistoiminta saadaan rakennettua aukottomaksi.

Työ ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että pykälässä ei oteta kantaa matalan kynnyksen mielenterveystyön järjestämiseen. Sekä kunnilla että hyvinvointialueilla olisi tulevaisuudessa mahdollisuuksia kehittää ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen palvelua. Esimerkiksi Ohjaamoissa on kerätty kokemuksia matalan kynnyksen 'nuorilähtöisestä' mielenhyvinvoinnin tuesta.

Hallituksen esityksessä olisi hyvä vertailla matalan kynnyksen palvelun ja etsivän palvelun toimivuutta ja tavoitteita.

33b§ Päihde ja riippuvuustyön toteuttaminen.

Pykälä on tarkoituksenmukainen ja tuo esille asian monitahoisuuden. Perusteluissa on kerrottu muun muassa, että muutoksen tarkoituksena olisi avata aiempaa selkeämmin sosiaalihuollon päihdetyön kokonaisuutta ja tässä yhteydessä kuvata myös selkeämmin ne konkreettiset palvelut, joita sosiaalihuoltolain mukaisesti on tarjottava tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Lisäksi säännöksessä avataan asiakkaan oikeutta tarkoituksenmukaisiin palveluihin. Koska asiakkaan tilanne voi olla monella tapaa mutkistunut, on hyvä, että palveluvastuut ja roolitus on mahdollisimman selkeää ja siitä viestitään asiakkaalle.

33c§ Mielenterveystyön toteuttaminen

Hallituksen esityksessä tuodaan hyvin esille kuntoutumista edistävien palvelujen palvelusektoreiden yli menevän tuen ja palvelun tarpeeseen vastaaminen.

42 § Omatyöntekijä

Pykälän perusteluissa todetaan, että ”omatyöntekijän keskeisenä tehtävänä on koordinoita palvelujen kokonaisuutta sekä seurata, kuinka palveluilla ja tukitoimilla vaikutetaan ja vastataan asiakkaan tuen tarpeisiin sekä neuvoa ja ohjata asiakasta palvelujen ja tukitoimien hakemiseen liittyvissä asioissa”. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että toimenkuvaa voitaisiin selventää pykälän perusteluissa avaamalla omatyöntekijän suhdetta esimerkiksi etsivään sosiaalityöhön ja etsivään nuorisotyöhön. Myös etsivä nuorisotyö sekä nyt hallituksen esityksessä esitetty etsivä työ tukevat asiakkaita kohti palveluita ja pyrkivät varmistaman asiakkaan palvelunsaannin.

17 § Sosiaalinen kuntoutus

Esitetyt muutokset ja sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuus eri toteuttamismuotoinen on esitetty hyvin. Tehostettu ja tavoitteellinen tuki ovat avainkäsitteitä. Sosiaalisen kuntoutuksen järjestäminen on tärkeää myös asiakkaan työllisyyden tukemisen näkökulmasta. Se voi olla myös TE-palvelun rinnalla toteutettavana tärkeä kokonaistilannetta eteenpäin vievä palvelualue.

Laki terveydenhuoltolain muuttamisesta

8 a § Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut

Tässä pykälässä tuodaan vastaavalla tavalla kuin sosiaalihuoltolakia koskevassa esityksessä esille asiakkaan edun turvaaminen.

20§ Mielenterveyden edistäminen

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että mielenterveyden edistämistä koskevan pykälä (on sisällöltään tarkoituksenmukainen. Se selventää yhteistyön alueita ja tuo esille muut asiaa koskevat lait.

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”Kunnilla on mahdollisuuksia niille jäävien tehtävien puitteissa kehittää mielenterveysosaamista kunnan eri toimialoilla ja väestön elinolosuhteita siten, että ne vahvistavat väestön mielenterveyttä ja ehkäisevät ennalta mielenterveyshäiriöiden syntyä ja tukevat hyvinvointialueen tehtävää mielenterveyspalvelujen antamisessa”. Työ ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota, että pykälässä ei oteta kantaa matalan kynnyksen mielen hyvinvoinnin tuen tarjoamiseen osana nuorten monialaisia palveluita. Esimerkiksi Ohjaamotoinnassa voidaan tavoittaa tehokkaasti myös palveluiden ulkopuolella olevia nuoria. Tämä kuitenkin edellyttää tahtotilaa, roolien selventämistä sekä poikkihallinnollista yhteistyötä. Asia voitaisiin tuoda esille pykälän perusteluissa täsmentäen matalan kynnyksen monialaisten palveluiden mahdollisuuksia nuorten mielenterveyttä vahvistan työn toiminta-alustana.

27§ ja 28§ esitetty monimuotoinen hoito

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että monimuotoista hoitoa koskeva lisäys on kannatettava. Se tuo joustoa palvelun tarjoamiseen ja järjestämistapaan, mikä voi edesauttaa myös palveluprosessin riittävän keston varmistamista.

Laki siviilipalveluslain 93§:n muuttamisesta

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että siviilipalveluslain 93 §:ään ehdotetut muutokset ovat perusteltuja. Muutos varmistaa jatkossakin Siviilipalveluskeskuksen tiedonsaantioikeudet lakisääteisten tehtävien toimeenpanoa varten.

Vaikutusten arviointia, toimeenpanoa ja aikataulua koskevat kysymykset

Kysymykseen, ovatko arviot esityksen kustannusvaikutuksista mielestänne realistiset, työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että arviot ovat osittain realistiset.

Hallituksen esityksessä on tuotu esille paljon tietoa kustannuksista nykyisen toimeenpanon, järjestelyjen ja palveluiden käytön pohjalta. On tuotu esille, että osasta esityksessä ehdotettavista muutoksista seuraa lyhyellä aikavälillä kustannusten kasvua. On myös ennakoitu kustannuksia säästäviä vaikutuksia. Nykytilan arvioinnissa on käytetty taustatietona paljon tilasto- ja tutkimustietoa sekä julkisessa keskustelussa esille tulleita asioita. Taustatieto osoittaa, että palvelun tarpeet kohdistuvat paljolti hoitoon ja tukeen. On tuotu esille, että palvelut eivät määrällisesti pysty riittävästi vastaamaan hoidon ja palveluiden tarpeeseen. Hallituksen esityksessä ehdotettujen muutosten seurauksena on ilmeistä, että kyseiset kustannukset lisääntyvät, mutta niitä on vaikea arvioida tarkkaan. Taustatiedoista voidaan päätellä, että ennaltaehkäisevän työn vaikutukset näyttäytyvät hitaasti ja toisaalta niillä ei ole kaikkien ihmisten kohdalla toivottuja vaikutuksia. Siitä huolimatta myös ennaltaehkäisevään toimintaan on suunnattava riittävästi resursseja.

Kysymykseen, ovatko arviot muista vaikutuksista realistiset, työ- ja elinkeinoministeriö vastaa, että saatavissa olevan tietoon pohjautuvina ne ovat osittain realistiset.

Työllistymismahdollisuuksien paranemista sivutaan kahdessa kappaleessa. Hallituksen esityksessä todetaan, että uudistuksen myötä päihde- ja mielenterveysongelmaisten tilanne paranee muutosten myötä etenkin kaikkein haavoittuvammassa asemassa olevien osalta (luku 4.2.1.3, s.79). Uudistuksen vaikutuksia hyvinvointiin, työkykyyn ja työllisyyteen ei kuitenkaan ole pystytty numeerisesti selvittämään. Tästä huolimatta uudistuksilla voidaan arvioida olevan pieni, mutta positiivinen vaikutus osallisuuteen ja työmarkkinoille osallistumiseen. (4.2.3., s. 90) Arvioidaan, että uudistuksella voi olla myös positiivisia pidemmän aikavälin vaikutuksia työvoiman tarjontaan, vaikka vaikutuksia ei voi numeerisesti arvioida. Nämä tarjontavaikutukset syntyvät siitä, että pääsy päihde- ja mielenterveyspalveluiden pariin tukee työmarkkinoilla pysymistä ja työmarkkinoille osallistumista.

Työ- ja elinkeinoministeriö tunnistaa arvioinnin vaikeuden. Erilaiset tekijät ja saatu tuki vaikuttavat työllistymisedellytyksiin, mutta myönteisen kehityksen syyt tai sysäystä ei voida paikantaa yksittäiseen palveluun. On kuitenkin tärkeää, että prosessien etenemistä seurataan, onhan lakiesitykseen kirjattu erilaisia toiminnallisia tavoitteita. Kaikki seurantaan liittyvät kehittämistoimet ovat kannatettavia, jotta voidaan paikantaa myös ongelma-alueet tilanteen kehittymistä estävinä. Tällöin voidaan vastata myös hallituksen esityksessä esiin tuotun johtamisen ja kehittämisen välineenä tarvittavan tietopohjan puutteellisuuteen.

Tällä hetkellä mielenterveysyyt ovat merkittävä työkyvyttömyyseläkkeelle päätyminen syy ja päihdeongelmat aiheuttavat paljon sekä poissaoloja työstä, että kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolella olemista. Hallituksen esityksessä on nostettu esille vaikutuksissa työelämään (luku 4.2.3.7, s. 90). mielenterveyden häiriöiden vaikutuksia ja kyseisen palvelualueen merkittävyyttä työllistymisessä ja työelämässä jaksamisessa. Työ ja elinkeinoministeriö kannattaa ennaltaehkäisevän työn painottamista, varhaista tukea sekä nivelvaiheiden tukemista, joilla on parhaat vaikutukset työelämään pääsemiseen sekä siellä pysymiseen.

Mahdolliset muut kommentit hallituksen esitykseen

Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota nykytilasta tehtyyn laadukkaaseen arvioon. Se tuo hyvin esille myös ne osa-alueet, joiden osalta lakimuutoksilla halutaan tuoda tilanteeseen muutosta. Hyvin keskeinen asia on palveluiden yhteensovittamisessa vastuiden ja työnjaon epäselvyys. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo TE-palveluiden asiakastilanteiden näkökulmasta, että toimeenpanon onnistuessa ehdotetut muutokset myös vaikuttavat siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja voidaan toteuttaa yhdessä tai rinnakkain, jolloin ne vastaavat

asiakkaan kokonaistilanteeseen esimerkiksi päihde- ja riippuvuusongelmissa. Tämä edesauttaisi myös asiakkaan työllistymisprosessin etenemistä.

Työ- ja elinkeinoministeriön arvioi, että esitetyt muutokset haastavat sosiaali- ja terveysviranomaisten yhteistyön kehittämistä toimintamallien osalta. Samoin arvioidaan, että yhteistyö hyvinvointialueen ja kuntien kesken ei tule hoidetuksi ainoastaan säädösmuutoksilla tilanteessa, jossa molemmilla on niukkuutta resursseista. Uudet toimintarakenteet ja -vastuut vaikuttavat työttömien työnhakijoiden ja mahdollisesti myös muiden henkilöasiakkaiden kohdalla tehtävään yhteistyöhön TE-palveluiden kanssa ja toteutettavissa monialaisissa palveluissa.

Kuten hallituksen esityksessä todetaan, hoidon jatkuvuuteen vaikuttavat monet tekijät, kuten henkilöstön pysyvyys ja riittävyys, tiedonkulku sekä hoito- ja palveluketjujen toimivuus ja eri toimijoiden välinen yhteistyö. Työ- ja elinkeinoministeriö haluaa tuoda esille, että myös siirtymiä kohti työllistymistä voidaan tukea jo kuntoutusjakson aikana ja palveluita lomittaa keskenään. Erilaiset hankkeissa kehitetyt palvelut, kuten psykiatriseen hoitoon yhdistettävä IPS-laatuksiteereihin perustuva työhönvalmennus, laajentavat palveluvalikoimaa.

Hallituksen esityksessä on arvioitu myös ammattilaisten tarvetta ja esitetty aiheellisesti huoli työvoiman saatavuusongelmien vaikutuksista uudistusten toimeenpanossa. Työ- ja elinkeinoministeriö arvioi, että asiaan on syytä tarttua ennakoivasti, onhan kyseessä palvelu, jossa riittävä määrä asiantuntevia ammattilaisia on uudistuksen onnistumisen ratkaiseva tekijä.

Työ- ja elinkeinoministeriö näkee ehdotettujen muutosten edistävän sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamista ja järjestämistä tarvittaessa yhteisesti toteutettuina palveluina. Työ- ja elinkeinoministeriön katsoo, että esitetyt muutokset ovat kannatettavia ja yhteistyön merkitystä korostavia. Eri viranomaistahojen yhteistyö tulee varmistaa palveluketjujen onnistumiseksi. Työllistymisen tukemisessa korostuu erityisesti yhteistyö työvoimaviranomaisten kanssa.

Antti Neimala

osastopäällikkö

Päivi Haavisto-Vuori

neuvotteleva virkamies

Jakelu STM Sosiaali- ja terveysministeriö

Tiedoksi TEM AKO Alueet ja kasvupalvelut -osasto, Jan Hjelt
 TEM TTM TMK Osaava työvoima, Teija Felt
 TEM TTM TYMA Työpolitiikka, Kimmo Ruth
 TEM MAKO Työvoiman maahanmuutto- ja kotouttamisyksikkö, Sonja Hämäläinen
 TEM AKO KOKA Monialaiset palvelut, Lari Anttonen

VN/23566/2021-TEM-34

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: